
Frederick C. Copleston ve Bertrand Russell: Tanrının Varlığı Üzerine Bir Tartışma ^{†1}

Frederick C. Copleston and Bertrand Russell: A Debate on the Existence of God

FREDERICK C. COPLESTON

BERTRAND RUSSELL

Çeviren / Translated by

HÜSEYİN TOLU

Recep Tayyip Erdoğan University

Received: 19.12.2018 | Accepted: 18.12.2019

Abstract: Broadcast in 1948 on the Third Program of the British Broadcasting Corporation. Published in *Humanitas* (Manchester) and reprinted in Bertrand Russell, *Why I am Not a Christian* (London: George Allen & Unwin, 1957).

Keywords: God, the Qur'an, human knowledge, Kant, meta-epistemology, transcendental arguments.

Giriş

Peder Frederick C. Copleston (Roman Katolik Rahibi) Bertrand Russell'a (Agnostik Filozof) karşı: "Olumsuzluk" konusunda düzenlenmiş bir bölüm.

Bu tartışma, 1948'de Britanya Radyo veya Televizyon Şirketinin bir üçüncü programında yayınlandı ve çeşitli kaynaklarda yeniden basıldı. Aşağıdaki metin, Al Seckel (Prometheus Kitabı) tarafından düzenlenen Bertrand Russell Tanrı ve Din Üzerine tartışmasının bir derlemesidir.

C: Tanrı'nın varlığını tartışacağımıza göre, "Tanrı" terimiyle neyi anladığımızla ilgili geçici bir anlaşmaya varma belki de iyi olabilir. Tanrıyı, -- dünyadan ve dünyayı Yaratandan ayrı olarak-- yüce bir kişisel Varlık olarak kastettiğimizi varsayıyorum-- En azından geçici olarak-- bu ifadenin "Tanrı" teriminin anlamı olarak kabul eder misiniz?

Russell: Evet, bu tanımı kabul ediyorum.

Copleston: Benim konumum, böyle bir Varlığın gerçekte var olduğunu ve Onun varlığının felsefi olarak kanıtlanabilir olabileceği noktasında olumlu bir konumdur. Belki de sizde kendi konumunuzu agnostisizmi veya ateizmden biri mi olduğunu söyleyebilirmisiniz. Yani, Tanrı'nın varlığının yokluğunun kanıtlanabileceğini söyler misiniz?

R: Hayır bunu söylememeliyim: Pozisyonum agnostiktir.

C: Tanrı sorununun büyük bir sorun olduğu konusunda benimle aynı fikirde misiniz? Örneğin, eğer Tanrı yoksa insanlığın ve insanlık tarihinin kendilerini vermeyi istedikleri amaçlardan başka bir amacın olamayacağını kabul eder misiniz? Ki bu da -- pratikte -- muhtemelen bu amaçları zorla kabul ettirme gücüne sahip olanların amaçları anlamına gelmekte midir?

R: Kabaca söylemek gerekirse, evet, ama son maddenize bir sınırlama getirmeliyim.

C: Eğer Tanrı yoksa -- mutlak Varlık yoksa -- mutlak değerler olmayacağına katılır mısınız? Demek istediğim, eğer mutlak iyilik yoksa değerlerin göreliliği sonuçlanır fikrine katılır mısınız?

R: Hayır, bence buradaki sorular mantıksal olarak farklıdır. Mesele, G. E. Moore'un *Principia Ethica*'sını örnek alalım, iyi ve kötünün bir ayrımının olduğunu iddia ettiği gibi, her ikisinin de kesin kavramlar oldu-

ğunu kabul ediyor. Ama o iddialarını desteklemek için Tanrı fikrini öne sürmüyor.

C: Peki, iğlik sorununu ahlaki argümana gelmek için bir kenara bıraktığımızı farz edelim ve ilk önce metafizik argümanı öne sureyim. Leibniz'in "Olumsuzluk" argümanına dayanan metafizik argümanına vurgu yapmak istiyorum ve sonrasında bu ahlaki tartışmayı tartışabiliriz. Metafizik argümanı hakkında kısa bir açıklama yaptığımı ve sonrasında da bunu tartışmaya devam ettiğimizi varsayalım?

R: Bu bana çok iyi bir plan gibi geliyor.

Olumsuzluk Argümanı

[*Not: parantez eksik ses anlamına gelmektedir*]

C: Peki, açıklayıcı olması için, tartışmayı farklı aşamalara ayıracağım. Her şeyden önce şunu söylemeliyim ki, en azından dünyada kendi varlıklarının var olma nedenlerini kendi içerisinde içermeyen bazı varlıkların olduğunu biliyoruz. Mesela ben aileme ve şimdi havaya ve yiyeceklere ve bunun gibi şeylere bağımlıyım. Şimdi ikinci olarak, basitçe gerçek olan veya tamamıyla hayal edilmiş veya bireysel nesnelere toplamı olan dünya ve bunların hiç birisi kendi içlerinde kendi varlıklarının sebebini tek başlarına içermezler. Dünyayı oluşturan nesnelere başka bir dünya yoktur demek en azından insan ırkının kendi üyelerinin dışında olan bir şeydir demektir. Bu nedenle, nesnelere veya olaylar bulunduğu göre ve tecrübe edilmemiş hiç bir nesne kendi içinde var oluş nedenini içermemesi sebebiyle, nesnelere bütünlüğünün, kendi başına bir nedene sahip olması gerektiğini söylemeliyim. Ve bu nedenle varoluşsal bir varlık olmalı.

Peki, bu varlık ya kendi varoluşunun sebebidir ya da değildir. Eğer sebebi ise, iyidir ve güzeldir. Eğer sebebi değilse, o zaman daha ileri bir tartışmaya devam etmeliyiz. Fakat bu anlamda sonsuza kadar devam edeceksek, o zaman varoluşun hiçbir açıklaması yoktur. Yani, şunu söylemeliyim ki, varlığı açıklamak için, kendi varlığının sebebini, yani var olmayan kendi içinde var olan bir Varlığa gelmeliyiz.

R: Bu tartışma pek çok önemli noktaları ortaya çıkarıyor ve tamamıyla nereden başlanması gerektiğini bilmek kolay değil, ama belki de argümanınızı yanıtlarken, başlangıç için en iyi nokta bir Zorunlu Varlık sorusudur. Sadece önermelerle önemli ölçüde uygulanabilir olan "zorunlu"

kelimesini belirli bir seviyede tutmalıyım. Ve aslında, sadece bu şekilde analitik olanı --demek istenilen-- inkâr etmenin kendi kendine olan çelişkisidir. Varlığını ancak inkâr etmek için kendisiyle çelişen bir varlık olsaydı, sadece Zorunlu Varlığı kabul edebilirdim. Leibniz'in önermeler bölümündeki aklın doğrularını ve olgusal gerçeğin doğrularını kabul edip etmeyeceğinizi bilmek istiyorum. Daha önce -- aklın doğruları -- gerekli olandı.

C: Şüphesiz, Leibniz'in aklın doğruları ve olgusal gerçeğin doğruları hakkındaki görüşleriyle aynı fikirdeyim gibi gözükmemeliyim, çünkü öyle görünüyor ki, onun için uzun vadede sadece analitik önermeler vardır. *{Öyle görünüyor ki, Leibniz'in olgusal gerçeğin doğruları nihayetinde aklın doğrularına indirgenebilir. Demek ki, en azından analitik önermeler her şeyi bilen bir akıl için yapılmaktadır. Bununla aynı fikirde olamam. Bir kere özgürlük deneyiminin gereksinimlerini karşılamak için başarısız olurlardı.}* Leibniz'in tüm felsefesini savunmak istemiyorum. Leibniz'in argümanı yeterli neden prensibine dayandırarak olumsuzluk durumundan Zorunlu Varlık argümanına geçmek için basit bir biçimde kullandım, çünkü bana öyle görünüyor ki Tanrı'nın varlığı için temel metafizik argümanının ne olduğu hakkında kısa ve net bir formülasyonudur.

R: Fakat bana göre, "gerekli bir önerme" analitik olmak zorundadır. Başka ne anlama gelebileceğini göremiyorum. Ve analitik önermeler her zaman karmaşıktır ve mantıksal olarak bir parça gecikmiştir. "İrrasyonel hayvanlar hayvanlardır" analitik bir önermedir, ancak "Bu bir hayvandır" gibi bir önerme asla analitik olamayacaktır. Aslında, analitik olabilecek tüm önermeler, önermelerin oluşturulması sürecinde biraz geç kalmaktadırlar.

C: Bu öneriyi düşünelim, "eğer bir olumsuzluk varlık varsa, o zaman bir Zorunlu Varlık vardır." Varsayımsal olarak bu ifade edilen önermenin gerekli bir öneri olduğunu düşünüyorum. Eğer her gerekli önermeyi bir analitik önerme olarak çağırırsanız, o zaman - terminolojideki bir anlaşmazlığı önlemek için - analitik olarak adlandırmayı kabul ediyorum, ama ben bunu bir totolojik öneri olarak görmüyorum. Ancak bu öneri, yalnızca bir varlığın var olduğu varsayımı üzerine gerekli bir önermedir. Gerçekte var olan bir varlığın deneyimle keşfedilmesi gerekir ve olumsuzluk varlığın var olduğu önermesi kesinlikle bir analitik önermedir, gerçi sizin de

bildiğiniz gibi, bir olumsuzluk varlığın var olduğunu; Zorunlu Varlığın gerekliliğidir önermesini korumalıyım.

R: Bu argümanın zorluğu, Zorunlu Varlık fikrini kabul etmemem ve başka varlıkların “olumsallık” olarak adlandırılmasında herhangi bir anlam olduğunu da kabul etmemem. Bu ifadeler benim için reddetmediğim bir mantık dışında bir anlam ifade etmiyorlar.

[C: *Bu ifadeleri reddettiğiniz anlamına mı geliyor, çünkü 'modern mantık' denen şeyle uyuşmuyorlar?*

R: *Bu ifadelerin anlamları hakkında hiçbir şey bulamıyorum. "Zorunlu" kelimesi bana göre, bir şeyi ifade etmeyen analitik önermelere uygulandığı durumlar dışında, işe yaramaz bir kelime.*

C: *İlk etapta, "modern mantık" ile ne demek istiyorsunuz? Bildiğim kadarıyla, belli ölçüde farklı sistemler vardır. İkinci olarak, tüm modern mantıkçıların bepsi kesinlikle metafiziğin anlamsızlığını kabul etmeyeceklerdir. İkimizin de bildiği gibi, her ne olursa olsun, modern mantık bilgisi derin olan, ama metafiziğin anlamsız olduğunu ya da özellikle Tanrı probleminin anlamsız olduğunu düşünmeyen çok sayıda modern düşünür var. Yine de, eğer tüm modern mantıkçıların metafizik terimlerini anlamsız olarak düşünseler bile, bu onların haklı olduklarını kanıtlamaz. Metafizik terimlerinin anlamsız olduğu önermesi, bana göre, farz edilen bir felsefeye dayanan uygunsuz bir teklif.*

Arkasındaki dogmatik konum şu gibi gözüküyor: Makinem içine girmeyen şey var olmayan ya da anlamsızdır; bu bir duygu ifadesidir. Ben sadece modern mantığın belirli bir sisteminin anlamının tek kriteri olduğunu söyleyen herkesin aşırı-dogmatik olan bir şey söylediğine işaret etmeye çalışıyorum; Felsefenin bir bölümünün felsefenin bütünü olduğu konusunda ısrarcıdır. Her şeyden sonra]

..."Olumsuzluk" varlığı, kendi varlığının anlamını kendi içinde barındırmayan bir varlıktır. Olumsuzluk varlıktan kastettiğim budur. İkimizin de bildiği gibi, hiçbirimizin varlığı, bizim dışımızdaki bir şey ya da bir başkası, örneğin ebeveynlerimize referans gösterilmeden açıklanamaz. "Zorunlu" Varlık ise, var olması gereken ve var olmayan bir varlıktır. Böyle bir Varlığın olmadığını söyleyebilirsiniz, ama kullandığım terimleri anlamadığınızı bana inandırmakta zorlanacaksınız. Bu terimleri anlamadıysanız, böyle bir Varlığın var olmadığını söyleme hakkına nasıl sahip olabilirsiniz?

[R: Pekâlâ, burada uzun süre devam etmeyi teklif etmediğim noktalar var. Genel olarak metafiziğin anlamsızlığını sürdürmüyorum. Belirli terimlerin anlamsızlığını koruyorum -- herhangi bir genel zeminde değil, sadece belirli terimlerin bir yorumunu göremediğim için. Genel bir dogma değil - bu özel bir şey. Ama şu an için dışında tutacağım noktalar bunlar.]

Pekâlâ, söylemiş olduğunuz konu bize geri getirdiğini söylemeliyim, bana göre, Ontolojik Argümana, özü varoluşu olan bir varlığın var oluşu, öyle ki onun varlığı analitiktir. Bu imkânsız gibi görünüyor ve tabii ki, varoluşun ne anlama geldiği sorusu ortaya çıkarıyor ve buna göre, adından da anlaşılacağı gibi bir konu hiç bir zaman belirgin olarak söylenemez, sadece anlatılan bir konu olabilir. Ve aslında bu varoluşluk kesinlikle bir doğrulama değildir.

C: Peki, inanıyorum ki kötü dilbilgisi ya da sözde kötü sözdizimi var olduğunu söylüyorsunuz, örneğin: "T. S. Eliot vardır", denmesi gerekliliği "[O] Katedraldeki katil yazar vardır" denmesidir örneğin. "Dünyanın varlığının sebebi" önermesinin anlamsız olduğunu söyleyecek misin? Dünyanın hiçbir sebebi olmadığını söyleyebilirsiniz; ama "dünyanın varlığının" var olduğu önermesinin anlamsız olduğunu nasıl söyleyebileceğinizi anlayamıyorum. Bunu bir soru şeklinde dile getirelim: "Dünyanın bir sebebi var mı?" veya "Dünyanın varlığı var mı?" Çoğu insan, vereceğiniz cevabı kabul etmeseler dahi, bu soruyu kesinlikle anlayacaklardır.

R: Şüphesiz, "Dünyanın varlığı var mı?" sorusu anlamı olan bir sorudur. Ama "Evet, Tanrı dünyanın kaynağıdır" dersiniz, Tanrı'yı özel isim olarak kullanıyorsunuz demektir ve sonrasında "Tanrı vardır" demek anlamı olan bir ifade olmayacaktır. Bu benim sürdürdüğüm pozisyonum. Çünkü bu nedenle, bunun ya da var olduğunu söylemek için analitik bir önerme olamayacağını takip edecektir. Örneğin, varlığınızı "var olan yuvarlak kare" olarak aldığınızı varsayalım, "var olan yuvarlak kare vardır" şeklindeki analitik bir öneriye benzeyecektir, fakat böyle bir önerme mevcut değildir.

C: Hayır, mevcut değildir, o zaman varoluşun ne olduğuna dair bir kavrayışınız olmadıkça var olmadığını söyleyemezsiniz. "Mevcut yuvarlak kare" ifadesine gelince, bunun bir anlamının olmadığını söylemeliyim.

R: Kesinlikle katılıyorum. Ve sonrasında başka bir bağlamda "Gerek-

li Varlığa” atıfta bulunarak aynı şeyi söylemeliyim.

C: Peki, bir çıkmaza girmiş gibiyiz. Zorunlu Varlığın var olması gereken ve var olamayan bir varlık olduğunu söylemek benim için kesin bir anlam taşımaktadır. Sizin için bunun hiçbir anlamı yoktur.

R: Bu noktaya biraz vurgu yapabiliriz sanırım. Var olması gereken ve var olamayan bir Varlık, size göre, özü gereği varoluşu olan bir Varlık olacaktır.

C: Evet, varoluşun özü olan varlıktır. Fakat Tanrı'nın varlığını sadece kendi özü düşüncesinden tartışmaya istekli olmamalıyım çünkü Tanrı'nın özü hakkında henüz açık bir sezgimizin olduğunu düşünmüyorum. Tanrıyla olan deneyim dünyası hakkında tartışmamız gerektiğini düşünüyorum.

R: Evet, bu ayırım oldukça net. Fakat aynı zamanda, yeterli bilgiye sahip olan bir varlık için, "İşte özü varoluş olan bu varlıktır" demek doğru olacaktır.

C: Evet, şüphesiz eğer herhangi bir kimse Tanrı'yı görseydi, Tanrı'nın var olması gerekliliğini görecektir.

R: Demek istediğim, özünü bilmesek de, özü var olan bir varlık var. Sadece böyle bir varlığın olduğunu biliyoruz.

C: Evet, *önsel* özünü bilmediğimizi eklemeliyim. Dünyadaki deneyimlerimizle o Varlığın varlığından haberdar olduğumuz sadece bir sonsaldır. Ve sonrasında biri özün ve varoluşun aynı olması gerektiğini tartışabilir. Çünkü eğer Tanrı'nın özü ve Tanrı'nın varlığı özdeş değilse, o zaman bu varoluş için yeterli bir sebebin Tanrı'nın ötesinde bulunmasıdır.

R: Öyleyse, her şey bu yeterli sebeplilik sorusunu ortaya koyuyor ve benim anlayabileceğim bir şekilde “yeterli nedenliliğini” tanımlamanız gerektiğini söylemeliyim - ne demek istediniz yeterli nedenlilik ile? Sebep olmayı mı demek istediniz?

C: Tam olarak değil. Sebep olmak bir çeşit yeterli nedenliliklidir. Sadece olumsuzluk varlığın bir sebebi olabilir. Tanrı Kendi kendine yeten nedendir; ama O Kendisinin sebebi olmaz. Tam anlamıyla yeterli bir sebep, belirli bir varlığın varlığı için yeterli olandır, bu açıklamayı kastediyorum.

R: Ama ne zaman bu açıklama yeterlidir? Bir kibritle ateş yakmak üzere olduğumu varsayalım. Bunun yeterli açıklaması, kutuyu ovuşturduğumda mı söyleyebilir misiniz?

C: Peki, pratik amaçlar için doğru -- ama teorik olarak, bu sadece kısmi bir açıklamadır. Yeterli bir açıklama, sonuçtan daha fazla bir şey eklenemeyen toplam bir açıklama olmalıdır.

R: O zaman sadece elde edilemeyecek ve birinin elde etmeyi umması gerektiği bir şeyi aradığınızı söyleyebilirim.

C: Birinin bir şeyi bulmadığını söylemek bir şeydir; Birinin bunu aramaması gerektiğini söylemek ise bana dogmatik görünüyör.

[R: Peki, bilmiyorum. Demek istediğim, bir şeyi açıklamak için diğer bir şeyi başka bir şeye bağımlı yapmak daha başka bir şeydir ve istediğinizi yapmak için bu üzücü şemayı kavramak zorundasın ve biz bunu yapamayız.

C: Ama yapamayacağımızı söyleyeceksiniz veya bu üzücü şemayı -- tüm evrenin varoluşunun sorusunu bile dile getirmemeliyiz mi?

R: Evet, burda hiçbir anlamın olduğunu düşünmüyorum. "Evren" kelimesinin bazı anlamlarda kullanışlı bir kelime olduğunu düşünüyorum, ama bunun bir anlamı olan her şeyi temsil ettiğini düşünmüyorum.

C: Eğer sözcük anlamsızsa, çok kullanışlı olamaz. Her durumda, evrenin, onu oluşturan nesnelere farklı bir şey olduğunu söylemiyorum (Bunun ispatının kısa bir özetini belirtmiştim).]

Yaptığım şey sebebi aramaktır, bu durumda nesnelere sebebi -- evren dediğimiz şey gerçek ya da hayali bir bütünlük teşkil eder. Sizce, evrenin -- ya da tercih ederseniz benim varlığımın, ya da başka bir varoluşum anlaşılabilir midir?

R: [Birincisi, eğer bir kelime anlamsızsa, kullanışlı olamayacağı noktasını alabilirim. Bu kulağa boş geliyor ama aslında doğru değil. Diyelim ki, "o" ya da "-den" gibi bir kelimeyi alalım. Bu sözcükleri kullanmadan kastettiğiniz herhangi bir nesneyi işaret edemezsiniz, ama çok yararlı kelimelerdir; "Evren" içinde aynı-sını söylemeliyim. Fakat evrenin anlaşılabilir olduğunu düşünmemi istersiniz sorusunu bu noktadan ayırdığımızda.] Evrenin anlaşılabilir olduğunu herhangi bir açıklama olmadan söyleyemem. Anlaşılabilirlik bana göre farklı bir şey. Anlaşılabilirlik, doğası gereği kendisi ile ilgili bir şeydir ve onun dışsal ilişkileriyle ilgili değildir.

C: Demek istediğim, dünya dediğimiz şey, Tanrı'nın varlığından ayrı olarak, doğası gereği anlaşılamazdır. Görüyorsunuz ki, olay dizisinin sonsuzluğuna inanmıyorum, -- tabiri caizse yatay bir dizi demek istiyorum,-- eğer böyle bir sonsuzluk kanıtlanabilirse, durumla ilgili en ufak bir düzey olur muydu? Eğer çikolata eklerseniz, her şeyden önce bir çikolata elde edersiniz ve bir koyun değil. Eğer çikolataları sonsuza kadar eklerseniz, muhtemelen sonsuz sayıda çikolata elde edersiniz. Bu yüzden, eğer sonsuzluğa olumsuzluk varlıklar eklerseniz, yine de olumsuzluk varlıklar alırsınız, Zorunlu Varlık değil. Sonsuz varoluşsal varlıklar dizisi bence kendini tek bir var oluşumu olarak yaratamayacaktır. Bununla birlikte, herhangi bir nesnenin varlığını açıklayacak şeyin sorusunu gündeme getirmenin gayri meşru olduğunu düşündüğünüzü söyleyeceksiniz.

R: Açıklamakla demek istediğiniz, sadece bir sebep bulunması demek oldukça doğru.

C: Peki, neden belirli bir nesnede son verilsin ki? Neden tüm nesnelerin varlığının sebebi sorusu sorulmamalıdır ki?

R: Çünkü herhangi bir nedeni olduğunu düşünmem için hiçbir şey göremiyorum. Bütünün sebeplilik kavramı, belirli şeylerin gözlemlenmesinden kaynaklanmaktadır; ne olursa olsun toplamın herhangi bir nedene sahip olduğunu varsaymak için hiçbir sebep göremiyorum.

[C: Pekâlâ, demek istediğim herhangi bir sebebin olmadığını söylemek, bir sebep aramamız gerektiğini söylemekle aynı şey değildir. Herhangi bir sebepliliğin olmadığını beyanı, eğer hepsiyle de gelse, araştırmanın sonunda gelmelidir başında değil. Her halükarda, eğer toplamın bir sebebi yoksa o zaman benim düşünceme göre kendi sebebi olmalıdır ki bu imkânsız gibi görünüyor. Dabası, dünyanın sadece orada olduğu ifadesi sorusuna cevap verme beyanı sorunun anlam taşıdığını varsayar.

R: Hayır, kendi sebebinin olması gerekmiyor, söylediklerimin nedeni, kavram kavramının toplamı için geçerli olmamasıdır.

C: Öyleyse Sartre'm evren "belli bir gereklilik veya makul bir nedeni olmayan"¹ tanımlamasına katılıyorsunuz?

¹ Sarte, *Varlık ve Hiçlik* kitabında, üç kelimeyi bir arada kullanıyor "olumsallık, belli bir gerekliliği veya makul bir nedeni olmayan ve anlamsız" [contingent, gratuitous, and meaningless].

R: Pekâlâ, "belli bir gerekliliği veya makul bir nedeni olmayan" kelimeleri başka bir şey olabileceğini öne sürebilir; Evrenin orada olduğunu söylemeliyim ve bepsi bu.

C: Peki, toplam ya da herhangi bir şeyin oraya nasıl geldiğine dair soruyu sormanın meşruiyetini nasıl açıklayabileceğinizi göremiyorum. Neden hiçbir şeyden ziyade bir şey, soru bu? Nedensellik bilgimizi, deneye dayalı olarak belli başlı sebeplerden kazandığımız gerçeği, serinin nedenini sorma olasılığını göz ardı edemez. Eğer "sebe" kelimesi anlamsızsa ya da Kant'ın öz bakındaki görüşünün doğru olduğu gösterilebilseydi, katılıyorum bu soru gayrimeşru olurdu; ama siz "sebe" kelimesinin anlamsız olduğunu savunmuyorsunuz ve bir Kantçı olduğunuza da sanmıyorum.]

R: Bana görünen yanılığınızı anlatabilirim. Var olan her insanın bir annesi vardır ve bana öyle geliyor ki, sizin argümanınız bu nedenle insan ırkının bir anneye sahip olması gerektiği, fakat açık bir şekilde insan ırkının bir annesi olmadığı – bu farklı bir mantıksal alan.

C: Aslında bir değer eşitliği göremiyorum. "Her nesnenin olağanüstü bir sebebi var, bu yüzden tüm serilerin olağanüstü bir sebebi vardır" dersem burada bir değer eşitliği olurdu; ama ben öyle demiyorum; dizinin sonsuzluğu konusunda ısrar ederseniz, her nesnenin olağan bir sebebi var diyorum -- ama olağanüstü sebepler dizisi bu dizinin yetersiz bir açıklamasıdır. Bu nedenle, dizinin olağanüstü bir sebebi değil, transandantal bir sebebi vardır.

R: Peki, bu her zaman dünyadaki her özel bir şeyin değil, dünyanın bir bütünü bir sebebi olduğunu varsayıyor. Bu varsayım için ne olursa olsun bir temellendirme görmüyorum. Bana bir temellendirme verirseniz, onu dinlerim.

C: Pekâlâ, olaylar dizisi sebep olunmuştur veya sebep olunmamıştır. Eğer sebep olunmuşsa, dizinin dışında bir sebep olmalı. Eğer olunmamışsa, o zaman kendisi için yeterlidir ve eğer kendisi için yeterliyse, ben buna zorunlu olan şeydir derim. Ancak her üye olumsuzluğu olduğu için zorunlu olmayabilir ve toplamın üyelerden başka bir gerçekliği olmadığını kabul ettik, bu yüzden zorunlu olamaz. [Demek ki, o --sebe"p olunulamaz-- bu durum nedeniyle bir sebebi olması gerekir.] Ve "dünya sadece orada ve açıklanamaz" ifadesinin mantıksal analizden çıkarılamayacağı fikrini gözlemlemeyi çok

isterim.

R: *Kibirli görünmek istemiyorum ama insan zihninin tasavvur edemeyeceğini söylediğiniz şeyleri anlayabileceğim gibi görünüyor. Sebepsiz olan şeylere gelince, fizikçiler bizi atomlardaki bireysel kuantum geçişlerinin bir sebebi olmadığını ikna etmişlerdir.*

C: *Peki, şimdi bunun geçici basit bir çıkarım olup olmadığını merak ediyorum.*

R: *Olabilir, ama fizikçilerin zihni bunu anlayabileceklerini gösteriyor.*

C: *Evet, bazı bilim insanlarına katılıyorum - fizikçiler - kısıtlı bir alanda belirsizliğe izin vermeye istekliler. Fakat çok fazla bilim insanı da pek istekli değildirler. Londra Üniversitesi'nden Profesör Dingle'nin, Heisenberg belirsizlik ilkesinin bize, mevcut atom teorisi gözlemlerinin korelasyondaki başarısı (ya da eksikliği) hakkında bir şeyler anlattığını, ancak bunun kendi içinde doğanın özü ile ilgili olmadığını ve pek çok fizikçinin bu görüşü kabul edeceğini düşünüyorum. Her halükarda, nasıl fizikçiler pratikteki teoriyi kabul etmekte başarısız oluyorlar anlamıyorum batta bunu teoride yapamazlar iken.]*

Nasıl olurda bilimin doğanın düzen ve anlaşılabilirlikten başka bir varsayımla gerçekleştirilebileceğini göremiyorum. Fizikçi en azından zımnen, doğanın incelenmesinde ve olayların nedenlerinin araştırılmasında bazı anlamların olduğunu, tıpkı dedektifin bir cinayetin nedenini aramasının bir anlamı olduğunu varsaydığı gibi. Metafizikçiler, fenomenin sebebinin ya da nedeninin araştırılmasında bir anlam olduğunu varsayarlar ve Kantçı olmamakla birlikte metafizikçilerinin fizikçiler gibi varsaymalarının haklı olduğunu düşünüyorum. Sartrenin, örneğin, dünyayı *belli bir gerekliliği veya makul bir nedeni olmayan* olduğunu söylediğinde, "*belli bir gerekliliği veya makul bir nedeni olmayan* " la ima ettiği şeyi yeterince düşünmediğini düşünüyorum.

R: Sanırım -- bana burada belli caiz görünmeyen bir genişletme var gibi görünüyor; fizikçi sebepleri arar: Bu, her yerde sebeplerin var olduğu anlamına gelmez. Bir adam her yerde altın olduğunu varsaymaksızın altını arayabilir; eğer altın bulursa, peki ve iyi, eğer bulamazsa kötü şansa sahiptir. Fizikçiler sebepleri aradıklarında da aynısı geçerlidir. Sartre'ye gelince, Sarte'nin ne demek istediğini iddia etmiyorum ve onu yorumlamaktan hoşlanmamalıyım, ama benim açımdan, bir açıklamaya sahip olan dünya

kavramının bir hata olduğunu düşünüyorum. Neden birisinin bunun olmasını beklemesi gerektiğini anlamıyorum...

[*Ve sanırım sizin bilim insanının varsayımların birer abartı olduğu hakkında bir açıklamanız olacak.*

C: *Bana öyle geliyor ki, bilim insanı böyle bir varsayım yapıyor. Belli bir gerçeği bulmak için deneyler yaptığında, bu deneyin ardında, evrenin basitçe süresiz olmadığı varsayımı yatıyor. Deney yoluyla bir hakikat bulma olasılığı vardır. Deney kötü bir şeyde olabilir, hiçbir sonuca ya da bilim insanının istediği sonuca yol açmayabilir, fakat herhangi bir oranda, deney yoluyla, varsaydığı gerçeğin ortaya çıkması olasılığı vardır. Ve bu bana göre, düzenli ve anlaşılır bir evrendir.*

R: *Sanırım gerekli olandan daha fazla genelliyorsun. Kuşkusuz bilim insanı, bu tür bir şeyin muhtemelen bulunabileceğini ve sıklıkla karşılaşacaklarını varsayar. Onun kesin bulunacağını varsaymaz ve bu modern fiziğin çok önemli bir meseledir.*

C: *Sanırım, bilim insanı pratikte bunu zımnen kabul edilmesini gerektiğini varsayıyor. Profesör Haldane'den alıntı yaparsak şöyle olabilir: "Su ısıtıcısının altındaki gazın yaktığında, su moleküllerinin bir kısmı bubar olarak uçacak ve hangi moleküllerin bubar olacağını bulmak için hiçbir yolumuz yoktur," Ancak bu zorunlu olarak şöyle devam etmiyor, bilim bilgisi hariç tutularak şans fikrini zorunlu olarak tanıtılmalıdır.*

R: *Hayır öyle değil -- en azından onun söylediklerine inanabilirsem. Haldane oldukça çok şey öğreniyor -- bilim insanı dünyada ilk başta ortaya çıkan, ilk başta nedensellik zincirlerin başlangıcı olan -- kendi içlerinde hiçbir sebebi olmayan ilk sebepleri -- bulmaya çalışıyor. Her şeyin bir sebebi olduğunu varsaymaz.*

C: *Şüphesiz bu belirli bir alandaki ilk sebeptir. Nispeten bir ilk sebeptir.*

R: *Haldane'nin bunu söyleyeceğini sanmıyorum. Çoğu olayın, ancak hepsinin değil, sebepleri olduğu bir dünya varsa, Haldane muhtemelen ilgilendiğiniz bu özel etkinliğin bir sebebi olduğunu varsayarak olasılıkları ve belirsizlikleri tasvir edebilecektir. Ve her halükarda, olasılıktan daha fazlasını elde edemeyeceksiniz.*

C: *Bilim insanının olasılıktan daha fazlasını elde etmeyi ummaya bilir, ancak soruyu sorduğunda, açıklama sorusunun bir anlamı olduğunu varsayar]*

Ama o zaman Lord Russell, genel noktanız dünyanın sebebi sorusunu sormak bile gayri meşru mu?

R: Evet, bu benim pozisyonum.

C: Eğer sizin için bir anlamı olmayan bir soru varsa, bunu tartışmak çok zor değil mi?

R: Evet, bu çok zor. Ne diyorsunuz - başka bir konuya geçelim mi?

Dini Deneyim

C: Pekâlâ şöyle diyelim ki. Belki de dini deneyimle ilgili birkaç söz söyleyebilirim ve sonrasında da ahlaki deneyime devam edebiliriz. Dini deneyimi, Tanrı'nın varlığının katı bir kanıtı olarak görmüyorum, bu yüzden tartışmanın karakteri biraz değişiyor, ama bunun en iyi açıklamasının Tanrı'nın varlığı olduğunu söylemek doğru. Dini deneyimin, sadece iyi hissetmek olduğunu söylemiyorum. Demek istediğim, sevgi dolu, ama belirsiz, karşı konulmaz bir nesnin farkındalığını deneyimleyen, kendi ötesinden geçen bir transandantal, tüm normal nesnelere ötesine geçen bir transandantal, resmedilemeyen veya kavramsallaştırılamayan bir şey, ancak kuşkusuz imkânsız olan gerçeklik - en azından deneyim sırasında. Onun sadece sübjektif olduğunu iddia etmeliyim, yeterince ve kalıntı bırakmadan açıklanamaz. Mevcut temel deneyim, her halükarda, bu deneyimin aslında nesnel bir sebebi olduğu hipoteziyle en kolay şekilde açıklanmaktadır.

R: Bu argümana söyle cevap vermeliyim ki, kendi zihinsel durumlarımızdan dışsal bir şeye karşı olan bütün argümanlar çok zor bir meseledir. Hepimizin geçerliliğini kabul ettiğimiz yerde bile, bence insanlığın fikir birliği nedeniyle bunu haklı görüyoruz. Bir odada kalabalık varsa ve bir odada bir saatte varsa ve hepsi saati de görebilirse. Herkesin görebileceği şey, onların bir halüsinasyon olmadığını düşünmelerine neden olur: oysa bu dini deneyimler için çok özeldir.

C: Evet, yapıyorlar. Tam olarak kesinlikle mistik bir deneyimden bahsediyorum ve bu arada vizyon olarak adlandırılanları kesinlikle eklemiyorum buraya. Ben sadece tecrübeyi kastediyorum ve transandantal nesnenin ya da buna benzeyenin görüldüğünün belirsiz olduğunu itiraf ediyorum. Julian Huxley'i bazı konferanslarda, dini ya da mistik deneyimlerin, âşık olmak veya şiiri ve sanatı takdir etmek kadar gerçek bir deneyim olduğunu söylerken hatırlıyorum. Şiir ve sanatı takdir ettiğimizde, kesin şiirleri ya da kesin bir sanat eserini takdir ettiğimize inanıyorum.

Aşka düşersek, hiç kimseyle değil, birisine âşık oluruz.

R: Burada bir dakika araya girebilir miyim? Bu her zaman geçerli bir durum değildir. Japon romancıları, çok sayıda gerçek insanın hayali kahramanları sevgisi için intihar etmedikçe, başarıya ulaştıklarını asla düşünmezler.

C: Pekâlâ, Japonya'daki bu olaylar için sizin sözünüzü unutmamalıyım. Sevinerek söyleyebilirim ben intihar etmedim, ama hayatımdaki iki önemli adımı atma konusunda iki biyografiden çok etkilendim. Bununla birlikte, bu kitapların benim üzerimde gerçek etkisi ile mistik deneyimi doğru olarak biraz benzer görüyorum, şimdiye kadar bir gurubun dışında olan kişi bu deneyim hakkında bir fikir edinilebilir.

R: Demek istediğim, Tanrı'nın kurmacadaki karakterlerle aynı seviyede olduğunu kabul etmemeliyiz. Burada bir ayrım olduğunu itiraf edecek misin?

C: Kesinlikle buna katılmıyorum. Ama diyorum ki, en iyi açıklama sadece öznel olmayan açıklama olarak görünmüyor. Tabii ki, belirli insanlar için öznel bir açıklama mümkündür, kandırılmış ve halüsinasyondaki insanlar veya benzeri kişiler arasında deneyim ve yaşam arasında çok az ilişki vardır. Ancak, saf ideal örnek olarak adlandırılacak bir şeyi bulduğunuzda, mesela St. Francis of Assisi, dinamik ve yaratıcı bir aşkın aşılmasıyla sonuçlanan bir deneyim elde ettiğinizde, bana öyle geliyor ki en iyi açıklama, deneyimin nesnel bir sebebinin mevcut varlığıdır.

R: Ben dogmatik bir şekilde, bir Tanrı olmadığını iddia etmiyorum. Çelişen konu, orada olduğunu bilmememizdir. Sadece kaydedilenleri alabilirim, diğer kayıtları almam gerektiği gibi ve çok fazla güzel şeylerin rapor edildiğini buldum ve iblislerin ve şeytanların ne olup ne olmadıkları hakkında hiçbir şey kabul etmeyeceğinize eminim - ve tam olarak aynı ses tonunda ve tam olarak aynı mahkûmiyetle rapor edildiler. Ve mistik, eğer vizyonu doğruysa, şeytanların olduğunu bildiğinizi söylenebilir. Ama orada olduğunu bilmiyorum.

C: Fakat şüphesiz, şeytanlar söz konusu olduğunda, ağırlıklı olarak vizyonları, görünüşleri, melekleri ya da iblisleri vb. konuşan insanlar var. Görsel görünüşleri göz ardı etmeliyim, çünkü görmeleri gereken nesnenin varlığından ayrı olarak açıklanabilirler.

R: Ama sanırım, Şeytan'ın kendi kalplerinde konuşmalarını, mistiklerin Tanrı'yı ileri sürdüğü gibi duyduklarına inanan bol miktarda insanın olduğunu düşünmüyorsunuz -- ve şimdi bir dış görüş olarak konuşmuyorum, tamamen zihinsel bir deneyimden bahsediyorum. Bu mistiklerin Tanrı'nın deneyimi ile aynı türden bir deneyim gibi görünüyor ve mistiklerin bize, Şeytan için eşit bir argüman olmayan Tanrı için herhangi bir argüman bulabileceğinden bahsetmiyorum.

C: Elbette insanların, Şeytan'ı duyduklarını hayal ettikleri veya düşündüklerini kabul ediyorum. Ve Şeytan'ın varlığını inkâr etmek için herhangi bir arzum da yok.

Fakat insanların, Tanrı'nın yaşamış olduğunu iddia ettikleri şeyleri tam olarak Şeytanın deneyimlediklerini iddia ettiklerini sanmıyorum. Hıristiyan olmayan bir Plotinus konusunu alalım. O, deneyimin betimlemeyen bir şey olduğunu itiraf eder, nesne bir aşk nesnesidir ve bu yüzden dehşete ve iğrenmeye neden olan bir nesne değildir. Ve bu deneyimin etkisi, şunu söylemeliyim ki, ya da Plotinus'un yaşamının kayıtlarında, deneyimin geçerliliği açıklanmış demektir. Her halükarda, Plotinus'un genel nezaket ve hayırseverlik hali konusundaki hesabını kabul etmeye istekliyseniz, bu deneyime sahip olduğunu varsaymak daha makuldür.

R: Bir inancın bir insan üzerinde iyi bir ahlaki etkisine sahip olması olgusu, gerçeğinin lehine herhangi bir kanıt değildir.

C: Hayır, ama eğer inancın insanın hayatı üzerinde iyi bir etkiye sahip olduğu aslında kanıtlanmış olsaydı, bunu bazı gerçeklerden yana bir varsayım olarak düşünmeliyim, tüm geçerliliğinin değil, inancın olumlu kısmının herhangi bir oranında. Ama her halükarda, yaşamın karakterini, inançlarının hakikatının bir kanıtı olmaktan ziyade mistiğin doğruluğu ve akıl sağlığı lehine kanıt olarak kullanıyorum.

R: Ama bence bu konuda hiç bir kanıt yok. Karakterimi derinden değiştirmiş olan deneyimlerim var. Ve o zamanlar, herhangi bir oranda iyilik için değiştirildiğini düşünmüştüm. Bu deneyimler önemliydi, ama benim dışımda bir şeyin varlığını içermediler ve onların yaptığını düşünsem bile, sağlıklı bir etkisi olması konusunda haklı olduğumun kanıtı olduğunu düşünmüyorum.

C: Hayır ama bence bu iyi etki deneyiminizi tanımlarken kendi doğ-

ruleğunuzu kanıtlayacaktır. Lütfen, bir mistiğin deneyimin aracılığını veya yorumunun, tartışma veya eleştiriden muaf olması gerektiğini söylemediğimi unutmayın.

R: Açıkçası genç bir adamın karakteri, tarihin bazı büyük adamlarını okuyarak onların iyiliklerinden fazlasıyla etkilenmiş olabilir ve genellikle buda doğrudur ve bu büyük insan bir efsane olabilir ve mevcut değildir, fakat çocuk onun yaptığı gibi o kadar iyi etkilenmiş olabilir. Böyle insanlar oldu. Plutarch's *Lives* Lycurgus'u bir örnek olarak kabul edin, kesinlikle var olmadı, ama daha önce var olduğu izlenimi altında Lycurgus'u okumaktan çok etkilenmiş olabilirsiniz. Daha sonra seveceğiniz bir nesneni etkilenirsiniz, ancak mevcut bir nesne olmaz.

C: Bu konuda size katılıyorum, tabii ki, insan kurgudaki bir karakterden etkilenebilir. Tam olarak onu etkileyen şeyin sorusuna girmeden (gerçek bir değer söylemeliyim) o insanın durumunun ve mistiklerinin farklı olduğunu düşünüyorum. Lycurgus'tan etkilenen tüm insanların, nihai gerçekliğin bir şekilde deneyimlediğine dair dayanılmaz bir izlenim edinmemesi.

R: Bu tarihsel karakter hakkında benim ne anlatmak istediğimi tam olarak anladığınızı düşünmüyorum, -- tarihte olmayan tarihsel karakterler. Neden üzerine bir etki diye adlandırdığınızı varsaymıyorum. Bu kişiyi okuyan ve onun gerçek olduğuna inanan genç insanın onu sevdiğini düşünüyorum -- ki bu kolaylıkla olabilir ve yine de bir hayaleti seviyor.

C: Bir anlamda, gerçekte mükemmel doğru olan bir hayaleti seviyor, yani demek istediğim, var olmayan X veya Y'yi seviyor. Ama aynı zamanda bu da değil, gerçek bir değeri, nesnel olarak geçerli olduğunu kabul ettiği bir fikri algıları ve sevgisini heyecanlandıran şeyde budur.

R: Peki aynı anlamda, kurgudaki karakterler daha önce vardı.

C: Evet, bir anlamda insan bir hayaleti çok seviyor -- tam olarak doğru. Ama başka bir anlamda da, bir değer olarak algıladığı şeyi seviyor.

Ahlak Argümanı

R: Ama şu an yürürlükte değil mi demek istiyorsunuz, ben Tanrı tarafından ne iyiye, ya da iyinin toplamı -- iyi olanın sistemi, yani, genç bir insanın iyi olan her şeyi sevdiği zaman Tanrıyı sevmek. Söylediğiniz şey bu

ise, çünkü eğer öyleyse, bu biraz tartışma konusu açıyor.

C: Tabii ki, Tanrı'nın panteistik anlamda iyi olanın toplamı veya sistemi olduğunu söylemiyorum; ben bir panteist değilim, ama bütün iyiliğin Tanrı'yı bir şekilde yansıttığını ve O'na doğru ilerlediğini düşünüyorum, bu yüzden bir anlamda gerçekten iyi olanı seven insan Tanrıya hitap etmese bile Tanrı'yı sever. Fakat yine de, bir insanın davranışının böyle bir yorumunun geçerliliğini, açıklaması, Tanrı'nın varlığının tanınmasına bağlı olduğuna katılıyorum.

R: Evet, ama kanıtlanması gereken bir nokta.

C: Öyle olsa da, metafizik tartışmayı kanıt gücüne sahip olarak kabul ediyorum, ama biz bu konuda farklıyız.

R: Görüyorsunuz, bazı şeylerin iyi olduğunu ve diğer şeylerin kötü olduğunu hissediyorum. İyi olan şeyleri seviyorum ve kötü olduğunu düşündüğüm şeylerden nefret ediyorum. Bu şeylerin iyi olduğunu söylemiyorum çünkü İlahi iyiliğe katılıyorlar.

C: Evet, ama iyi ve kötü arasında ayırım yapmak için gerekçeniz nedir, aralarındaki farkı nasıl görüyorsunuz?

R: Mavi ile sarı arasında ayırım yaptığım zaman sahip olduğumdan başka bir gerekçem yok. Mavi ile sarıyı ayırt etmek için benim gerekçem nedir? Farklı olduklarını görebiliyorum.

C: Bu mükemmel bir gerekçe, ben de aynı fikirdeyim. Mavi ve sarıyı görerek ayırt edersiniz, bu yüzden hangi yetiyi iyi ve kötü olarak ayırt edersiniz?

R: Duyularım tarafından.

C: Duyularınız tarafından. Peki, öğrenmek istediğim de buydu. Sizce iğlik ve kötülük sadece duyulanmaya gönderme yapar mı?

R: Peki, neden bir nesne türü sarı renkte ve başka biri mavi görünüyor? Fizikçiler sayesinde bu soruya az ya da çok cevap verebilirim ve neden bir tür şeyleri iyi ve başka birini kötülük olduğunu düşündüğümün, muhtemelen aynı türden bir cevabi var, ama aynı şekilde gitmedi ve ben size cevap veremedim.

C: Peki, Belsen Komutanı'nın davranışını ele alalım. Bu davranış size istenmeyen ve kötülük olarak görünüyor ve benim için de bu böyle. Adolf

Hitler'e göre, bu davranış iyi ve istenen bir şey olarak görüldüğünü varsayalım, sanırım Hitler için bunun iyi olduğunu ve sizin için kötülük olduğunu itiraf etmelisiniz.

R: Hayır, o kadar ileri gitmemeliyim. Demek istediğim, insanlar başka şeylerde olduğu gibi hata yapabilirler. Eğer sarılık hastasıysanız sarı olmayan şeyleri sarı gibi görürsünüz. Burada bir hata yapıyorsunuz.

C: Evet, biri hatalar yapabilir, ancak bir duygu ya da duyguya atıfta bulunulursa bir hata yapabilir misiniz? Elbette Hitler, duygularına hitap eden tek olası yargıç olabilirdi.

R: Duygularına hitap ettiğini söylemek oldukça doğru olur, ancak diğerlerinin yanı sıra çeşitli şeyler söyleyebilirsiniz, eğer böyle bir şey Hitler'in duygularına bu tarz bir itirazda bulunursa, o zaman Hitler benim duygularım için oldukça farklı bir çekicilik yapar.

C: Evet doğru kabul ediyorum. Fakat sizin duygusallığınız dışında, Belsen Komutanı'nın davranışlarını kınamak için bir nesnel ölçüt yok mu?

R: Tam olarak aynı durumda olan renk körü insanlardan daha fazlası değil. Neden renk körlerini entelektüel olmamakla kınıyoruz? Bunun nedeni azınlıkta oldukları için değil mi?

C: Diyorum ki normalde insan doğasına ait olan bir şeyden yoksundurlar.

R: Evet ama eğer çoğunlukta olsalardı, bunu söylememeliydik.

C: Öyleyse, bu kişinin, Belsen Komutanı'nın davranışları ile Sir Stafford Cripps ya da Canterbury Başpiskoposunun davranışları arasında ayırım yapmasını sağlayacak bir duygusallık dışında bir kriter olmadığını söyleyeceksiniz.

R: Bu duygusallık biraz fazla basitleştirildi. Eylemlerin etkileri ve bu etkilere karşı duygularınızı dikkate almak zorundasınız. Görüyorsanız, bazı tür olayların hoşunuza giden türden olduğunu ve başkalarının beğenmediğiniz türden olduğunu söylerseniz, bunun hakkında bir argüman olabilir. O zaman eylemlerin etkilerini hesaba katmalısınız. Belsen Komutanı'nın eylemlerinin etkilerinin acı verici ve tatsız olduğunu pekâlâ söyleyebilirsiniz.

C: Kesinlikle kamptaki bütün insanlar için çok acı verici ve tatsız ol-

duklarını kabul ediyorum.

R: Evet, sadece kamptaki insanlara değil, aynı zamanda onları düşünenlere göre de yabancı geliyor.

C: Evet, hayal ettiğimizde oldukça doğru. Ama bu da benim durduğum nokta. Onları onaylamıyorum ve onları onaylamadığınızı da biliyorum, ama onları onaylamamak için nasıl bir gerekçeye sahip olduğunuzu anlamıyorum, çünkü hepsinden öte, Belsen Komutanı kendine göre kendi eylemleri hoşurlar.

R: Evet ama gördüğünüz gibi, bu durumda renk algısı konusunda yaptığımdan daha fazla gerekçeye ihtiyacım yok. Her şeyin sarı olduğunu düşünen bazı insanlar var, sarılıktan mustarip insanlar var ve ben bu insanlarla aynı fikirde değilim. İşlerin sarı olmadığını kanıtlayamıyorum, kanıt yok, ama çoğu insan onun sarı olmadığına katılıyor ve çoğu insanda benimle Belsen Komutanının hata yaptığını kabul ediyor.

C: Peki, herhangi bir ahlaki yükümlülüğü kabul ediyor musun?

R: Pekâlâ, bu soruyu cevaplandırmak için hatırı sayılır bir uzunluğa sahip olmalıyım. Pratik olarak konuşursak evet. Teorik olarak, ahlaki yükümlülüğü çok dikkatli tanımlamalıyım.

C: Peki, "şunu yap" kelimesinin sadece duygusal bir çağrışım mı olduğunu düşünüyorsunuz?

R: Hayır, sanmıyorum, çünkü gördüğünüz gibi, biraz önce söylediğim gibi, etkiyi hesaba katmak gerekiyor ve bence doğru davranış muhtemelen içsel değerlerdeki olası en büyük dengeyi yaratacaktır. Koşullarda mümkün olan tüm eylemlerin ve doğru olanı düşünerek eyleminizin olası etkilerini dikkate almanız gerekir.

C: Peki, ahlaki bir yükümlülük üstlendim çünkü bence Tanrı'nın varlığını bu şekilde sorgulayabileceğini düşünüyorum. İnsan ırkının büyük çoğunluğu, doğru ve yanlış arasında bir ayrım yapar ve her zamanda yapmışlardır. Toplumların büyük çoğunluğunun ahlaki alanda bir yükümlülüğü bilincine sahip olduğunu düşünüyorum. Bana göre, ahlak hukuku ve yükümlülüğünün bilinci ve değer algısı en iyi bir şekilde transandantal bir değer zemini ve ahlak yasasının yazarı hipoteziyle açıklanabilir. Ahlak yasasının keyfi bir yazarı olan "ahlak yasasının yazarı" diyorum. Aslında, "Tanrı diye bir şey yoktur, dolayısıyla mutlak değerler ve mutlak bir yasa

yoktur” şeklinde tersine bir biçimde tartışan modern ateistlerinin oldukça mantıklı olduğunu düşünüyorum.

R: "Mutlak" kelimesini sevmiyorum. Mutlak bir şey olduğunu düşünmüyorum. Örneğin, ahlaki yasa her zaman değişiyor. İnsan ırkının gelişiminin bir döneminde, neredeyse herkes yamyamlığın bir görev olduğunu düşünüyorlardı.

C: Peki, özellikle ahlaki yargılardaki farklılıkların ahlaki hukukun evrenselliğine karşı kesin bir argüman olduğunu düşünmüyorum. Mutlak ahlaki değerlerin olduğunu bir an için farz edelim, bu hipotezde bile, sadece farklı bireylerin ve farklı grupların bu değerlere farklı derecelerde içgörüyü sahibi olmaları beklenir.

R: Birinin "şunu yap" ile ilgili hissi ebeveynleri ya da hemşirelerinin birine öğrettiği şeyin bir yansıması olduğunu düşünüyorum.

C: Peki, "şunu yap" fikrini sadece hemşireler ve ebeveynler açısından konuyu savuşturabilmişsiniz diye merak ediyorum. Gerçekten kimsenin kendisine diğer terimlerden nasıl aktarılabilceğini anlamıyorum. Görünen o ki, insan vicdanı üzerinde ahlaki bir düzen varsa, o ahlaki düzen Tanrı'nın varlığından ayrı olarak anlaşılmazdır.

R: O zaman iki şeyden birini veya diğerini söylemelisiniz. Ya Tanrı sadece insanlığın çok küçük bir yüzdesine hitap ediyor – ki buna kendinizi dâhil edebilirsiniz – veya kasıtlı olarak, vahşetlerin vicdanlarıyla konuşmanın doğru olmadığını söylüyor.

C: Peki görüyorsunuz ki, Tanrı'nın gerçekte ahlaki hükümleri insan vicdanına dikte ettiğini öne sürmüyorum. İnsanın ahlaki hukukun içeriği ile ilgili fikirleri büyük ölçüde eğitim ve çevreye bağlıdır ve insan bulunduğu sosyal grubunun o andaki ahlaki fikirlerinin geçerliliğini değerlendirmede kendi aklını kullanmak zorundadır. Fakat kabul edilen ahlak kuralları eleştirme olasılığı, nesnel bir standart olduğunu varsayar ve kendi kendini empoze eden ideal bir ahlak düzen vardır (tanınan zorunlu karakter demek istiyorum). Bu ideal ahlak düzeninin tanınmasının olumsuzluk tanımının bir parçası olduğunu düşünüyorum: Tanrı'nın gerçek temeli varlığını ima etmek.

R: Ama bana öğle geliyor ki, kanun yapıcı her zaman birisinin ailesi yâda ailesi gibi birileri. Bunu hesaba katmak için birçok dünyevi hukukçu-

su var ve bu, insanların vicdanlarının neden farklı zamanlarda ve yerlerde çok farklı olduğunu açıklıyor.

C: Başka türlü açıklanamaz olan belirli ahlaki değerlerin algılanışındaki farklılıkları açıklamaya yardımcı olur. Ahlak hukuku konusundaki değişikliklerin, bu ya da o ulus ya da bu ya da bu birey tarafından kabul edilen emirlerin içeriğindeki değişiklikleri açıklamaya yardımcı olacaktır. Ama Kant'ın, koşulsuz zorunluluk olarak adlandırdığı şey, "şunu yap", gerçekten, hemşire veya ebeveynleri tarafından kimseye nasıl iletebileceğini gerçekten anlamıyorum, çünkü görebildiğim kadarıyla açıklanması mümkün olan herhangi bir terim yok. Başka terimlerle tanımlanamaz, çünkü bir kere onu diğer terimlerle tanımladıktan sonra açıkladınız. Artık o "şunu yap" değildir. Başka bir şey olacaktır.

R: Sanırım "şunu yap" duygusu, birilerinin hayal kırıklığına uğramasının etkisidir, bu Tanrı'nın hayal kırıklığına uğratılmış olması olabilir, ama birilerinin hayal kırıklığına uğratılması hayal edilmiştir. Ve bence "şunu yap" ile kastedilen şey budur.

C: Görünüşe göre dışsal gelenekler ve tabular ve bu tür şeyler sadece çevre ve eğitim yoluyla en kolay şekilde açıklanabilir gibi görünüyor, ama bütün bunlar, hukuk meselesi dediğim şeye, içeriğine ait gibi görünüyor. "Şunu yap" fikri, hiçbir zaman bir kabile şefi ya da başkası tarafından bir insana aktarılamaz, çünkü onun taşıyabileceği başka bir terim yoktur. Bana bu tamamen öyle görünüyor...

R: Bunu söylemek için bir neden göremiyorum -- ama hepimiz şartlı refleksleri biliyoruz. Bir hayvanı, belirli bir tür eylem için alışkanlıkla cezalandırılırsa, bir süre sonra kaçınacağını biliyoruz. Hayvanın kendi içinde tartışmayı reddettiğini sanmıyorum, "Bunu yaparsam efendi kızacak." Yapacak bir şey olmadığı hissine sahiptir. Kendimizde yapabileceği şey budur ve fazlası değil.

C: Bir hayvanın bilince veya ahlaki bir zorunluluğa sahip olduğunu varsaymak için hiçbir neden göremiyorum ve kesinlikle bir hayvanı itaatsizlik eylemlerinden ahlaki olarak sorumlu görmüyoruz. Fakat insan bir yükümlülük ve ahlaki değer bilincine sahiptir. Bir insanın, "bir hayvanı" koşullandırabileceği gibi büyük insanları şartlandırabileceğini düşünmek için bir neden göremiyorum ve bunu yapabilseniz bunu yapmak isteyece-

ğinizi sanmıyorum. Eğer “davranışçılık” doğruysa, İmparator Nero ve Assisi'nin St. Francis arasında nesnel ahlaki bir ayırım olmazdı. Lord Russell, sizin de bildiğiniz gibi, Belsen Komutanı'nın davranışını ahlaki olarak itiraz edilebilir olarak kabul ediyorsunuz ve asla hiçbir koşulda böyle davranmayacağımızı düşünüyorsunuz. Hatta düşünmek için bir sebep olsa dahi, bazı insanlara menfur davranışlar bulunarak muhtemelen bütün insan ırkının mutluluğunun dengesinin geliştirilmesi için bile olsa. Bu durumun böyle olduğunu düşünüyorum ama gene de emin değilim, sizden çok fazla şüpheleniyorum.

R: Hayır. Çılgın bir köpeğin davranışını taklit etmem. Bunu yapmamam gerçeği, tartıştığımız konuyla gerçekten bir bağlantısı bulunmuyor.

C: Hayır, ama sonuç bakımından faydacılığın doğru ve yanlış açıklamasını yapıyor olsaydınız, bu kabul edilebilirdi sanırım ve daha iyi bir türden olan Nazilerin bazıları, bu şekilde davranmanın, talihsiz olsa da, uzun vadede dengenin daha büyük bir mutluluğa yol açtığını düşündü. Bunu söyleyeceğinizi sanmıyorum, değil mi? Bence bu tür eylemlerin yanlış olduğunu söylerdiniz -- ve kendi içinde, mutluluğun genel dengesi artarsa ya da artmazsa, onu ayrı tutarız. Öyleyse, eğer bunu söylemeye hazırsanız, o zaman herhangi bir oranda, bir miktar hissini kriterleri olması gerektiğini düşünüyorum. Bana göre, bu katılma nihayetinde Tanrı'nın nihai değerinin kabulüne yol açacaktır.

R: Sanırım belki de kafa karışıklığına giriyoruz. Yargılamak zorunda olduğum eylem hakkında doğrudan bir duygu değil, bunun etkileri hakkında bir duygu. Ve tartıştığımız gibi belirli davranışların iyi sonuç verdiği herhangi bir durumu kabul edemem. Yararlı bir etkisi olacaklarını bile hayal edemiyorum. Sanırım yaptıklarını düşünen insanlar kendilerini aldatıyorlar. Ama eğer yararlı bir etkiye sahip olacakları bir durum varsa, o zaman isteksizce şunu söylemek zorunda kalabilirim -- "Peki, bu şeyleri sevmiyorum, ama ben onlara razı olacağım". Her ne kadar cezaları derinden sevmesem de, Ceza Hukukuna karşı çıkmıyorum dediğim gibi.

C: Pekâlâ, belki de pozisyonumu toparlamamın zamanı geldi. İki şeyi tartıştım. İlk olarak, Tanrı'nın varlığı bir metafizik argümanla felsefi olarak kanıtlanabilir olmasını; ikinci olarak, sadece insanın ahlaki ve dini deneyimlerini anlamlandıracak olan Tanrı'nın varlığını. Şahsen, insanın ahlaki yargılarındaki muhasebenin, kaçınılmaz olarak, teorinizin talepleri

ile kendi kendiliğinden gelen kararlarınız arasındaki çelişkiye yol açtığını düşünüyorum. Dahası, teoriniz ahlaki yükümlülükleri mantıklı açıklamalara dayanarak kuşkuları dağıtıyor ve konuyu savuşturmak bir açıklama değildir. Metafizik argümanı ile ilgili olarak, görünüşe göre dünya dediğimiz şeyin basit bir şekilde olumsuzluk varlıklarından oluştuğu anlaşılmaktadır. Yani, hiç kimsenin kendi varlığını açıklayamayacağı varlıklar. Olay dizilerinin hiçbir açıklamaya ihtiyaç duymadığını söylüyorsunuz: Ben ise, eğer Zorunlu Varlık olmasaydı, var olması gereken ve var olmayan bir varlık olmazdı, hiçbir şeyin var olmayacağını söylerim. Olumsuzluk varlıklar dizisinin sonsuzluğu kanıtlanmış olsa bile, ilgisiz olacaktır. Bir şey var; bu nedenle, bu gerçeğe işaret eden bir şey olmalı, olumsuzluk varlıklar dizisinin dışında olan bir varlık. Bunu kabul etmiş olsaydınız, o zaman varlığın kişisel, iyi ve benzeri özellikleri olduğunu tartışabilirdik. Üzerinde tartışılan gerçek nokta, Zorunlu Varlığın var olup olmadığı, sanırım klasik filozofların büyük çoğunluğuyla bir anlaşma içinde olduğumu düşünüyorum. Sanırım, var olan varlıkların basitçe orada olduğunu ve onların varlığının açıklanmasının sorusunu sormak için hiçbir gerekçemin olmadığını düşünüyorsunuz. Fakat bu pozisyonun mantıksal analiz ile doğrulanamayacağını belirtmek isterim; İspat gerektirecek bir felsefeyi ifade eder. Sanırım bir çıkmazı yakaladık çünkü felsefi fikirlerimiz radikal olarak çok farklı; bana öyle geliyor ki, bu yaklaşım felsefenin bir kısmı olarak adlandırdığım bir şey, fakat sizce bu en azından felsefi rasyonel olduğu sürece bütünü adlandırılıyorsunuz. Bana öyle geliyor ki, eğer dediğimi affederseniz, sizin mantıksal sisteminizle -- "modern" dediğiniz şey köhneleştirilmiş mantığa karşı olarak (bir meyilli sıfat) -- mantıksal bir analizle doğrulanamayacak bir felsefeyi sürdürüyorsunuz. Sonuçta, Tanrı'nın varoluş problemi varoluşsal bir sorundur, oysa mantıksal analiz doğrudan varoluş problemleriyle ilgilenmez. Öyle görünüyor ki, bir dizi problemde yer alan terimlerin anlamsızlığı, çünkü başka bir dizi problemle başa çıkmak için gerekli olmadıklarını, felsefenin doğası ve kapsamının başlangıcından başlayarak, kendisinin gerekçelendirme ihtiyacı olan felsefi eylemi.

R: Pekâlâ, kendi tarafımdan özet olarak birkaç kelime söylemek istiyorum. İlk olarak, metafizik argümanına gelince: "olumsallık" teriminin çağrışımlarını ya da Peder Copleston'un anlamında bir açıklama olasılığını kabul etmiyorum. Bence "olumsallık" kelimesi kaçınılmaz olarak, sadece

orada bulunmanın yanlışlıkla karakteri olarak adlandırdığımız şeylere sahip olmayacak bir şeyin olasılığını öne sürdüyor ve ben tamamen nedensel anlamın dışında doğru olduğunu düşünmüyorum. Bazen bir şeyin başka bir şeyin etkisi olarak nedensel bir açıklamasını verebilirsiniz, ama bu sadece bir şeyi başka bir şeye atıfta bulunur ve zannımca Peder Copleston'un hiçbir şeyden duyduğu his hakkında bir açıklaması yoktur nede bir şeyleri "olumsallık" olarak adlandırmanın herhangi bir anlamı vardır çünkü olabilecek başka bir şey yoktur. Bu konuda söylemem gereken şey de budur ama Peder Copleston'un tüm mantığını felsefenin tamamı olarak kabul ettiğim suçlamasıyla ilgili birkaç söz söylemek isterim ki -- bu hiçbir durumda geçerli değildir. Mantığı tüm felsefe olarak görmüyorum. Mantığın felsefenin önemli bir parçası olduğunu düşünüyorum ve mantık felsefede kullanılmalı ve sanırım siz ve ben bir ayrı varlığız. Kullandığınız mantık yeni ise -- yani Aristoteles zamanında, bununla ilgili çok fazla yaygara yapılması gerekiyordu; Aristo, bu mantıkla ilgili çok yaygara yaptı. Bugünlerde ise eskimiş ve saygın bir hale geldi ve bu konuda çok fazla uğraşmanıza gerek kalmadı. Benim inandığım mantık nispeten yenidir ve bu yüzden Aristoteles'i bu konuyu yaymak için taklit etmeliyim; ama bence bu tüm felsefenin her gereçlerini oluşturduğunu sanmıyorum -- öyle olduğunu düşünmüyorum. Bence bu felsefenin önemli bir parçası ve ben bunu söylediğimde, bu kelimeler için bir anlam bulamıyorum, bu söz konusu kelimeyle ilgili düşünmekte olan öğrendiklerime dayanan bir ayrıntı noktasıdır. Metafizikte kullanılan tüm kelimelerin anlamsız olduğu ya da gerçekten sahip olmadığı bir şey olduğu genel bir durum değildir.

Ahlaki argümanla ilgili olarak, biri antropoloji veya tarih okuduğunda, mekruh olduğunu düşündüğüm eylemleri gerçekleştirme görevini düşünen insanlar olduğunu görüyorum ve ben bunu kesinlikle yapamam. Bu yüzden, Peder Copleston'un bana sormadığı İlahi menşei ahlaki yükümlülük meselesinde, bence ahlaki zorunluluk biçimi olan, babanızı yememeniz ya da neyi yememeniz gerektiğine dair biçimini aldığı anda, bana öyle güzel ve asil bir şeymiş gibi görünmüyor ve bu nedenle başka yollarla kolay bir şekilde hesaba katılabileceğini düşündüğüm bir İlahi kökeni olan bu ahlaki zorunluluk duygusuna anlam yükleyemiyorum.

Öz: Bu tartışma, 1948'de Britanya Radyo veya Televizyon Şirketinin bir üçüncü programında yayınlandı ve çeşitli kaynaklarda yeniden basıldı. Aşağıdaki metin, Al Seckel (Prometheus Kitabı) tarafından düzenlenen Bertrand Russell Tanrı ve Din Üzerine tartışmasının bir derlemesidir.

Anahtar Kelimeler: Yorum problemi, işlevsellik, ahlak, özelliklerin muğlaklığı, özelliklerin kalıtımsallığı.

^[1] Bu tartışma, 1948'de Britanya Radyo veya Televizyon Şirketinin bir üçüncü programında yayınlandı ve çeşitli kaynaklarda yeniden basıldı. Yeniden basımı için bkz. Bertrand Russell, *Why I am Not a Christian* (London: George Allen & Unwin, 1957).

